

Ignazio Silone: Η διάσπαση των ψυχών

ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Βιβλιοθήκη / Κοινωνία / Στο Πατάρι

<https://epopteia.gr/199/silone-i-diaspasi-twn-psixwn/>

Από το “Τέχνη, Επιστήμη και Ελευθερία”, έκδοση του ‘Συνεδρίου δια την πνευματική ελευθερία’, Αθήνα, 1955.

Είχα αφήσει παράνομα την Ιταλία στα 1928 και έκανα αμέσως το χρέος μου: να κάνω γνωστά στην κοινή γνώμη των ελευθέρων χωρών τα τελευταία ματωμένα κακουργήματα του φασισμού. Μερικοί από τούς πιο αγαπητούς φίλους και συντρόφους μου στην παράνομη οργάνωση είχαν φυλακιστεί, βασανιστεί και άλλοι είχαν θανατωθεί. Την εποχή εκείνη οι καταγγελίες των αντιφασιστών γίνονταν δεκτές από τούς ξένους με πολλή συμπόνια γενικά, άλλα επίσης και αρκετά συχνά σαν παραμύθια ξωτικά, σαν ιστορίες νέγρων.

Πραγματικά, ήταν τότε διαδομένη η γνώμη, ότι έξω από μερικές καθυστερημένες χώρες, παρόμοιες φρικαλεότητες δε θα ήταν ποτέ δυνατές. Αργότερα, σε μια ορισμένη στιγμή, και κάθε φορά κάτω από διαφορετικές περιπτώσεις, ολόκληρη η Ευρώπη γνώρισε το καθεστώς της βίας και της περιφρόνησης. Η τελευταία αυτή εμπειρία δυνάμωσε σε όλους μας τη συνείδηση ότι η ύπαρξη καθεστώτων που βασίζονται στην τρομοκρατία αποτελεί μια άμεση και μόνιμη απειλή για όλες τις ελεύθερες χώρες. Και η πείρα μας δίδαξε και μιαν άλλη ουσιαστική αλήθεια: δεν πρόκειται πια για μιαν απειλή που ενδιαφέρει μονάχα τούς πολιτικούς, άλλα όλους χωρίς εξαίρεση τούς ανθρώπους, ακόμη και εκείνους που βρίσκονται όσο γίνεται μακρύτερα από τα ομαδικά γεγονότα, δηλαδή τους καλλιτέχνες, τούς ανθρώπους της επιστήμης, τούς ποιητές.

Το βέβαιο είναι ότι η αρχή όπου βασίζεται κάθε ολοκληρωτικό καθεστώς, όποιο χρώμα κι’ αν έχει, μαύρο, κόκκινο, κίτρινο, τρίχρωμο, είναι το πρωτείο του κράτους, μοναδικής πηγής όλων

των άξιων, πάνω σ' όλες τις ανθρώπινες ενέργειες, ακόμη και στις πιο προσωπικές και στις πιο ιδιαίτερες• είναι το κράτος που όχι μόνο ασχολείται με την ασφάλεια και την ευζωία των πολιτών, αλλά και τούς επιβάλλει και ένα φιλοσοφικό δόγμα, μια ηθική, μια αισθητική.

Είναι δυνατό να υπάρχει μορφωμένος άνθρωπος, που να μείνει ουδέτερος και αδιάφορος μπροστά σε μια τέτοια αξίωση; Ακόμη και εκείνοι από τους δικούς μας, όσοι βρισκόμαστε πάρα πολύ μακριά από τον ελεφάντινο πύργο, όσοι δε λιποτακτήσαμε ποτέ σε καμιά περίπτωση από το πολιτικό μας καθήκον, δεν ισχυρισθήκαμε ποτέ ότι θα λύναμε μ' αυτό τον τρόπο όλα τα ζητήματα του ανθρώπου. Γνωρίζουμε ποιά είναι τα όρια της πολιτικής. Υπάρχουν ανησυχίες της ανθρώπινης καρδιάς που ξεπερνούν πάρα πολύ τη σφαίρα της πολιτικής και του κράτους. Ωστόσο το πρόβλημα της ελευθερίας σήμερα όπως και πάντοτε είναι η υπεράσπιση των δικαιωμάτων του ατόμου και της κοινωνίας εναντίον των αυθαιρέτων σφετεριστών του κράτους. Το άλλο πρόβλημα της ελευθερίας είναι να μη συνδεθεί η υπεράσπιση των πνευματικών αξιών με την υπεράσπιση των κοινωνικών σχημάτων.

Κάθε τι, που στην εποχή μας και στις χώρες μας -ακόμη και αν δε λογαριάσουμε τους εξωτερικούς κινδύνους- αυξάνει τώρα τον ολοκληρωτικό κίνδυνο, έχει πολλές φορές ως τώρα ειπωθεί και αναλυθεί. Σε μια κοινωνία άρρωστη, ανάμεσα σε κείνους που δεν τρέφουν ελπίδες για τη θεραπεία της, είναι πολύ φυσικό να ξεπροβάλλουν φωνές, που επικαλούνται τη χειρουργική επέμβαση. Μπροστά στο πλήθος των πραγματικών προβλημάτων που περιμένουν τη λύση τους, αλλά δε λύνονται, από τον εγωισμό των μεν ή από την αδυναμία των άλλων, είναι πολύ φυσικό να βρίσκουν μερικοί την επιτυχία, γιατί διακηρύττουν ότι μπορούν να λύσουν τα προβλήματα αυτά με τη βία. σε μια κουλτούρα που έχει διαβρωθεί από την αμφιβολία, έρχεται πάντοτε μια στιγμή, όπου τα πιο αδύνατα πνεύματα επικαλούνται κάποιο μαντείο.

Ανάμεσα σ' ένα πλήθος τσακισμένο και γεμάτο αγωνία από την αναζήτηση στέγης και κάποιας τροφής, παρουσιάζονται νέοι που επαναστατούν, γιατί δεν δέχονται τις ταπεινώσεις μιας ζωής

χωρίς μεγαλείο και διαλαλούν τη λατρεία της ηρωικής ζωής και την ανάγκη πράξεων βίας και θυσίας. Η θυσία για τη θυσία. Η μυρωδιά λιβανιού μπροστά στον άδειο βωμό. Αλλά ο ταπεινωτικός αυτός υποβιβασμός της ατομικής και κοινωνικής ζωής σε όφελος του κράτους, δεν οδηγεί ούτε στην ευζωία, ούτε στην αλήθεια, ούτε σε μια ανώτερη μορφή ανθρώπινης ζωής.

Μπορεί άλλοτε να κατηγορήσαμε πολλούς διανοουμένους για μια καταπληκτική έλλειψη φαντασίας. Τώρα ήρθε η στιγμή που έχουμε το δικαίωμα να τούς πούμε: «αν έχετε ακόμη αυτιά, έχετε καθήκον να ακούσετε».

Όσοι έχουν ακόμη αμφιβολίες ας ακούσουν εκείνους που κατόρθωσαν να σωθούν από τα σοβιετικά στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας. Είναι κατήγοροι και είναι μάρτυρες. Αυτή η ανήκουστη και τερατώδης πραγματικότητα, ένας πληθυσμός από δώδεκα έως δεκαπέντε εκατομμύρια ανθρώπινα όντα, αναγκασμένα να ζούνε κάτω από συνθήκες που και τα άγρια θηρία δε θα μπορούσαν να τις υποφέρουν, ξεπερνά κάθε τι που όλες οι τυραννίες όλων των εποχών είχαν επιτρέψει στον εαυτό τους. Αυτά τα δώδεκα ως δεκαπέντε εκατομμύρια των σκλάβων εργατών δεν έχουν καμιά δυνατότητα να υπερασπίσουν τον εαυτό τους, δεν τούς αναγνωρίζεται κανένα από τα στοιχειώδη δικαιώματα του ανθρώπου.

Η τύχη του ανθρώπου αυτού εκεί κάτω, θυμίζει τη θλιβερή εικόνα του προφήτη Ησαΐα για το θύμα το προορισμένο να εξαγόραση όλα τα αμαρτήματα μας: ό,τι μέσα του είναι ανθρώπινο θα περιφρονηθεί και θα ποδοπατηθεί. Είναι ο αμνός που χύνει το αίμα του κάτω απ' το μαχαίρι του δημίου απ' την αρχή των αιώνων και που τους αναστεναγμούς του δεν τους ακούει κανένας.

Τις τελευταίες αυτές μέρες έγινε μια άλλη δίκη που θα ντρεπόμουν αν δεν την ανέφερα: Η δίκη των καθολικών κληρικών στην Πράγα. Και τι μακριά αλυσίδα από εφιάλτες είναι οι δίκες αυτές όπου οι κατηγορούμενοι αυτοκατηγορούνται, όπου παλιοί κομμουνιστές που ποτέ δεν δείλιασαν μπροστά στα βασανιστήρια, σωριάζονται χάμω, ξεσκίζονται, λένε ολοφάνερα ψέματα μόνο και

μόνο για να ικετεύσουν μια καταδίκη! Στις δίκες αυτές οι ιεράρχες ταπεινώνονται, ξαναζούν το παρελθόν τους και λένε ψέματα, ψέματα σε βάρος του εαυτού τους, για να υποστηρίξουν την ένοχη τους. Αυτή είναι η αληθινή πραγματικότητα της εποχής μας που θα χρησιμεύει για να τη χαρακτηρίσει εις το εσαεί. Λένε ότι η εποχή μας θα χαρακτηριστεί ίσως σαν η εποχή που ανακαλύφθηκε η διάσπαση του ατόμου• πρέπει να προσθέσουμε ότι θα είναι επίσης η εποχή της διάσπασης της ψυχής. Δεν ξέρω ποια από τις δύο αυτές εφευρέσεις είναι η πιο φρικαλέα. Όπως κι αν είναι, και οι δύο απειλούν αυτή την ίδια τη ζωή του ανθρώπινου γένους. Ξέρουμε ότι η φιλελεύθερη κίνηση της σύγχρονης εποχής άρχισε με τη διεκδίκηση του habeas corpus. Λοιπόν, να που στον εικοστό αιώνα, τη στιγμή που σκοπεύαμε να λύσουμε το πρόβλημα της ανθρώπινης ευζωίας, βρισκόμαστε απωθημένοι προς τα πίσω, στις γραμμές της αμύνης μας. Τη στιγμή αυτή το σύνθημα για τη νέα αντίσταση εναντίον των ολοκληρωτικών θα έπρεπε να είναι: «habeas ammam», δηλαδή το δικαίωμα κάθε ανθρώπου να έχει την ψυχή του.

[Σημείωση της Εποπτείας: Το έργο των Biocca και Canali δεν επιτρέπεται να μας είναι άγνωστο• αντίθετα, οφείλουμε να γνωρίσουμε τον συγγραφέα δια μέσω αυτού. Πέρα από το αντικειμενικό μυστήριο των αιτιών των υπηρεσιών του Silone στο καθεστώς, το ψυχολογικό μυστήριο της ανάδυσής του από αυτές ως λογοτεχνικός πυλώνας του αντιφασισμού είναι ακόμα σημαντικότερο.]